

Marek Kunicki-Goldfinger

Samorząd Studentów Uniwersytetu Warszawskiego

w latach 1980-1982

Monografia i dokumenty

**Samorząd Studentów
Uniwersytetu Warszawskiego
w latach 1980-1982**

*Pamięci Łukasza Kądzeli
oraz Agnieszki Smólskiej, Doroty Zamojskiej, Andrzeja Wrońskiego
i innych zmarłych już inicjatorów Samorządu Studentów*

Marek Kunicki-Goldfinger

**Samorząd Studentów
Uniwersytetu Warszawskiego**
w latach 1980-1982

Monografia i dokumenty

Kraków 2024

© Marek Kunicki-Goldfinger and Księgarnia Akademicka, 2024

Opracowanie redakcyjne:
Magdalena Kowalewicz

Recenzenci:
prof. dr hab Tomasz Gąsowski
dr hab. Irena Słodkowska

Projekt okładki:
Lesław Sławiński

ISBN 978-83-8368-034-7 (druk)
ISBN 978-83-8368-163-4 (pdf)
<https://doi.org/10.12797/9788383681634>

Fotografia na okładce: gabłota Samorządu na UW w 1980 r.
z jedną z jego inicjatorek

Zrealizowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
w ramach programu *Kanon Polski*

INSTYTUT KSIĄŻKI
ul. Zygmunta Wróblewskiego 6, 31-148 Kraków
tel. (+48) 12 61 71 900
e-mail: biuro@instytutksiazki.pl
<https://instytutksiazki.pl>

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: (+48) 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

Spis treści

Henryk Samsonowicz, <i>Samorząd Studencki</i>	17
Część I	
Samorząd Studentów Uniwersytetu Warszawskiego	
wrzesień 1980 – wrzesień 1982	21
Nota edytorska	161
Podziękowania	167
Część II	
Dokumenty dotyczące Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego	
wrzesień 1980 – wrzesień 1982	169
Pierwsze dni Samorządów Studentów Uniwersytetu Warszawskiego	171
1. Apel 25 studentów wzywający do tworzenia Samorządu Studentów, z 10 września 1980 r.	171
2. Odezwa wyjaśniająca, czym ma być Samorząd Studentów, z 18 września 1980 r.	174
3. Ulotka pt. <i>Czego powinny domagać się Samorzady Studenckie?</i>	177
4. [Andrzej Wroński], <i>Czym ma być samorząd studencki?</i>	179
5. Jan Skórzyński, <i>Potrzeba Samorządu</i>	180
6. Marcin Frybes o Samorządzie Studentów: <i>Jak to się robi?</i>	183
7. Jeden z odrzuconych projektów Samorządu Studenckiego	183
8. Protokół zebrania studentów w sprawie Samorządu w dniu 27 września 1980 r.	185
9. Kalendarium niezależnych inicjatyw studenckich w Warszawie przed rozpoczęciem roku akademickiego 1980/1981	187
10. Notatka Służby Bezpieczeństwa dotycząca powstawania Samorządu Studentów, z 16 września 1980 r.	189
Samorzady Studentów na Wydziałach, w Instytutach, Katedrach i Zakładach	191
11. Informacje o tym, co dzieje się na poszczególnych wydziałach	191
12. Pierwsze trzy realizowane koncepcje Samorządu Studentów	194
Wydział Historii	195
13. Regulamin Samorządu Studentów Wydziału Historycznego	195
14. Projekt Regulaminu Samorządu Studentów opracowany przez studentów historii Uniwersytetu Warszawskiego	199
15. Komentarz w sprawie zwołania zebrania studentów historyków	204

16. Koncepcja samorządu wydziałowego złożonego z reprezentantów samorządów instytutowych	205
17. Propozycja zorganizowania Samorządnego Zrzeszenia Studenckiego w Instytucie Historycznym UW	206
18. Propozycja statutu samorządnego organu studentów Instytutu Historii	207
19. Ordynacja wyborcza do Samorządu Studentów Instytutu Historii.....	211
20. Sprawozdanie z zebrania studentów Instytutu Historii UW w dniu 27 października 1980 r.	211
Wydział Matematyki	212
21. Informacja o wyborach Tymczasowego Samorządu Wydziału Matematyki w dniu 8 października 1980 r.	212
22. Komunikaty Samorządu Wydziału Matematyki z 10 października 1980 r.....	213
23. Projekt Regulaminu Samorządu Studentów Wydziału Matematyki oraz przepisy szczegółowe i komentarz.....	215
Wydział Biologii	219
24. Sprawozdanie z zebrania w sprawie Samorządu Studentów Wydziału Biologii	219
25. Projekt Regulaminu Rady Studenckiej Wydziału Biologii	221
26. Sprawozdanie z działalności Samorządu Studentów Wydziału Biologii w okresie od września do grudnia 1980 r.	223
Instytut Filozofii.....	226
27. Informacja o powstaniu Samorządu Studentów w Instytucie Filozofii w dniu 10 października 1980 r.	226
28. Regulamin Samorządu Studentów Instytutu Filozofii z 27 listopada 1980 r.	226
29. Skład władz Samorządu Studentów w Instytucie Filozofii UW według stanu na dzień 7 marca 1982 r.	228
Wydział Fizyki.....	229
30. „Fizyk”: <i>Głos w sprawie Samorządu</i>	229
31. Propozycja Regulaminu Samorządu Studenckiego Wydziału Fizyki, z 21 października 1980 r.	232
32. Wyniki referendum zatwierdzającego regulamin Samorządu Studentów na Wydziale Fizyki, przeprowadzonego 10-13 listopada 1980 r.	235
Wydział Polonistyki.....	236
33. Protokół Walnego Zgromadzenia Studentów Wydziału Polonistyki UW z 15 października 1980 r.	236
34. Zasady działania Samorządu Studentów Wydziału Polonistyki UW	239
Instytut Polityki Społecznej i Resocjalizacji	241
35. Sprawozdanie z Walnego Zebrania Studentów IPSiR, z 15 października 1980 r.	241
36. Zasady Regulaminowe Samorządu Studentów IPSiR, przyjęte przez Walne Zgromadzenie w dniach 5 i 12 grudnia 1980 r.	243
37. Skład Zarządu Samorządu Studentów IPSiR.....	244
Instytut Romanistyki	245
38. Protokół z zebrania studentów Instytutu Romanistyki, z 22 października 1980 r.	245
Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych.....	246

39. Informacja z zebrania Konstytuanty Samorządowej na WDiNP	246
40. Ordynacja wyborcza do Samorządu Studentów na WDiNP	247
41. Terminarz wyborów Samorządu Studenckiego na WDiNP	248
Wydział Nauk Ekonomicznych.....	248
42. Projekt Regulaminu Samorządu Studentów Wydziału Nauk Ekonomicznych, z 25 października 1980 r.	248
43. Skład Władz Samorządu Studentów Wydziału Nauk Ekonomicznych.....	250
Katedra Iberystyki	250
44. Projekt Regulaminu Samorządu Studentów Katedry Iberystyki.....	250
45. Protokół Walnego Zgromadzenia Studentów Katedry Iberystyki, z 29 października 1980 r.	255
46. Regulamin Samorządu Studentów Katedry Iberystyki, z 29 października 1980 r., wraz z załącznikiem.....	258
47. Sprawozdanie z wyborów władz Samorządu Studentów Katedry Iberystyki na Walnym Zgromadzeniu Studentów w dniu 29 października 1980 r.	264
Wydział Pedagogiki	266
48. Zaproszenie na Walne Zebranie studentów Wydziału Pedagogiki.....	266
49. Regulamin Wydziałowego Samorządu Studentów Wydziału Pedagogiki, z 29 października 1980 r.....	266
Zakład Filologii Włoskiej	271
50. Program działania i skład Samorządu Studentów Italianistyki w październiku 1980 r.	271
Instytut Lingwistyki Stosowanej.....	273
51. Regulamin Samorządu Studentów Instytutu Lingwistyki Stosowanej, z 18-19 listopada 1980 r.	273
52. List Samorządu Studentów Instytutu Lingwistyki Stosowanej do UPS UW z informacjami o wynikach referendum, przyjęciu regulaminu i wyborach władz, z 29 listopada 1980 r.....	278
Instytut Anglistyki.....	280
53. Projekt Regulaminu Samorządu Studentów Instytutu Anglistyki, z października 1980 r.....	280
54. Opis prac nad projektem Regulaminu Samorządu Studentów Instytutu Anglistyki w grudniu 1980 r.	281
55. Projekt Regulaminu Samorządu Studentów Instytutu Anglistyki, z przełomu maja i czerwca 1981 r.	283
56. Projekt Regulaminu Samorządu Studentów Instytutu Anglistyki, z początku października 1981 r.....	291
Wydział Chemii.....	295
57. Statut Tymczasowego Samorządu Studentów Wydziału Chemii sformułowany pomiędzy 17 października a 2 grudnia 1980 r.....	295
Wydział Prawa i Administracji.....	297
58. Projekt Regulaminu Samorządu Wydziału Prawa i Administracji.....	297

59. Zapowiedź referendum w sprawie przedłużenia kadencji Samorządu Studentów Wydziału Prawa, z wiosny 1981 r.....	302
Instytut / Wydział Psychologii.....	302
60. Projekt Regulaminu Samorządu Studentów Instytutu Psychologii.....	302
61. Regulamin Samorządu Studentów Wydziału Psychologii UW.....	305
Katedra Hungarystyki.....	309
62. Informacja o sytuacji Samorządu Studentów na Hungarystyce	309
63. Regulamin Samorządu Studentów Katedry Hungarystyki.....	309
Wydział Geologii.....	311
64. Skład Samorządu Studentów Wydziału Geologii.....	311
Pierwsze podsumowanie.....	312
65. Samorzady Wydziałowe, Instytutowe i inne zorganizowane do połowy stycznia 1981 r.....	312
Pierwsze koncepcje regulaminu ogólnouczelnianego Samorządu Studentów	317
66. Propozycja Zasad Regulaminowych Samorządów Studenckich autorstwa Marcina Frybesa i Jana Skórzyńskiego.....	317
67. Projekt Regulaminu Samorządu Studenckiego, z 27 września 1980 r.	319
68. Propozycja Zasad Regulaminowych Samorządu Studentów, z 28 września 1980 r.....	323
69. Propozycje Zasad Regulaminowych Samorządów Studenckich, rozwinięte w inny sposób niż w dokumencie poprzednim.....	325
70. [Grzegorz Lindenberg, Bogumił Luft i Adam Pomorski], <i>Samorząd Studentów formą Samorządu Społecznego</i>	326
Konstytuanta Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego	329
71. Sprawozdanie z zebrania Konstytuanty Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego w dniu 17 października 1980 r., na którym uznała się ona za tymczasowego reprezentanta wszystkich studentów UW.....	329
72. Sprawozdanie z prac Konstytuanty Samorządu Studentów UW w dniach 17 i 21 października 1980 r.....	330
73. Projekt Regulaminu Samorządu Studentów przygotowany przez Komisję Regulaminową Konstytuanty, z 28 października 1980 r.	333
74. Sprawozdanie z zebrania Konstytuanty Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego w dniu 18 listopada 1980 r.	336
75. Informacje o pracy Konstytuanty Samorządu Studentów UW w drugiej połowie listopada 1980 r.....	340
76. Informacja z ostatniego posiedzenia Konstytuanty Samorządu Studentów UW w dniu 2 grudnia 1980 r.	341
77. Sprawozdanie z prac Konstytuanty Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego od 17 października do 2 grudnia 1980 r.....	343
78. Zasady Regulaminowe Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego uchwalone przez Konstytuantę Samorządu Studentów UW 2 grudnia 1980 r.....	345

Uczelniane Przedstawicielstwo Studentów Uniwersytetu Warszawskiego (UPS UW).....	349
79. Delegaci wybrani przez poszczególne wydziały/institute/zakłady do Uczelnianego Przedstawicielstwa Studentów UW na przełomie listopada i grudnia 1980 r.....	349
80. Protokół pierwszego posiedzenia Uczelnianego Przedstawicielstwa Studentów Uniwersytetu Warszawskiego w dniu 7 grudnia 1980 r.....	355
81. Sprawozdanie z pierwszego posiedzenia UPS UW w dniu 7 grudnia 1980 r.....	358
82. Zasady Regulaminowe Samorządu Studentów UW uchwalone przez Uczelniane Przedstawicielstwo Studentów w dniu 7 grudnia 1980 r.	359
83. Informacja o Komisji ds. Ustawy o Szkolnictwie Wyższym i Regulaminu Studiów powołanej przez UPS UW	363
84. Sprawozdanie prasowe z posiedzenia Uczelnianego Przedstawicielstwa Studentów UW w dniu 19 grudnia 1980 r.....	364
85. Relacja z posiedzenia Uczelnianego Przedstawicielstwa Studentów UW w dniu 19 grudnia 1980 r.	366
86. Stanowisko UPS UW w sprawie kryteriów kwalifikacyjnych na wyjazdy do krajów kapitalistycznych z przełomu grudnia 1980 i stycznia 1981 r.	368
87. Sprawozdanie z prac Komisji i Biur UPS UW na przełomie 1980 i 1981 r.....	370
88. Marcin Frybes, Opis działalności Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego do lutego 1981 r.	370
89. Sprawozdania z zebrań UPS UW z 22 lutego i 7 marca 1981 r.	372
90. Stanowisko UPS UW odnośnie do ulotek o charakterze antysemickim, z 7 marca 1981 r.	373
91. Uchwała UPS UW z 7 marca 1981 r. w sprawie Marca 1968 r.	374
92. Sprawozdanie z posiedzenia UPS UW w dniu 29 marca 1981 r. wraz z treścią uchwały w sprawie przystępowania studentów do planowanego strajku generalnego i treścią uchwały krytykującej opóźnianie się prac nad Statutem UW.....	375
93. Projekt Regulaminu Studiów w części dotyczącej organizacji i trybu zaliczania roku studiów – zaakceptowany przez Komisję Regulaminową UPS UW	378
94. Uchwała Uczelnianego Przedstawicielstwa Studentów UW krytykująca władze za nierespektowanie porozumień łódzkich	381
95. Uchwała UPS UW w sprawie konieczności uchwalenia ustawy o szkolnictwie wyższym w kształcie, jaki przyjęto 11 czerwca 1981 r.	383
96. Uchwała UPS UW w sprawie przygotowań do zimy, grudzień 1981 r.	383
Zarząd Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego (ZSU)	385
97. Sprawozdanie Zarządu Samorządu Studentów UW z posiedzenia w dniu 11 grudnia 1980 r.....	385
98. Działalność Zarządu Samorządu Studentów UW w okresie między 17 grudnia 1980 a 7 stycznia 1981 r.	386
99. Stanowisko Zarządu Samorządu Studentów UW w sprawie ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 22 stycznia 1981 r.	388
100. Sprawozdanie z posiedzenia ZSU 23 stycznia 1981 r.	388
101. Sprawozdanie z zebrania Zarządu Samorządu Studentów UW 3 lutego 1981 r.	394

102. Sprawozdanie z posiedzenia Zarządu Samorządu Studentów UW 18 marca 1981 r.	395
103. Oświadczenie Zarządu Samorządu Studentów UW w sprawie kolegi Wolniewicza wyrzuconego ze studiów na Wydziale Zarządzania, z 20 marca 1981 r.	397
104. Sprawozdania z zebrań Zarządu Samorządu Studentów UW 25 i 26 marca 1981 r.	398
105. Stanowisko Zarządu Samorządu Studentów UW w sprawie sytuacji w kraju, z 25 marca 1981 r.	399
106. Oświadczenie Zarządu Samorządu Studentów UW w sprawie poparcia dla „Solidarności”, z 25 marca 1981 r.	399
107. Stanowisko Zarządu Samorządu Studentów UW w sprawie zajęć z wychowania fizycznego, z 30 lipca 1981 r.	400
108. Stanowisko Zarządu Samorządu Studentów UW krytykujące opóźnienie remontu stołówki studenckiej, z 30 lipca 1981 r.	401
109. Oświadczenie Zarządu Samorządu Studentów UW w sprawie wspólnego wystąpienia władz uczelnianych m. in. PZPR, NSZZ „Solidarność”, ZNP i SZSP, z 15 października 1981 r.	403
Samorząd i strajki studenckie	405
Strajk listopadowy 1980 r.	405
110. Spojrzenie środowiska NZS-u na strajk i rozmowy z ministrem szkolnictwa wyższego prowadzone w listopadzie 1980 r.	405
111. Spojrzenie Krzysztofa Kopczyńskiego i Jana Skórzyńskiego – redaktorów „Głosu Wolnego Wolność Ubezpieczającego” związanych z Samorządem Studentów – na strajk studencki w listopadzie 1980 r.	407
112. Spojrzenie Agnieszki Romaszewskiej – redaktorki „Głosu Wolnego Wolność Ubezpieczającego” związanej z Samorządem Studentów i NZS – na strajk studencki w listopadzie 1980 r.	409
Strajk łódzki (lutowy 1981 r.)	412
113. Wezwanie Zarządu Samorządu Studentów UW do organizowania przez Samorzady Wydziałowe Walnych Zebrań Studenckich na temat ewentualnego strajku na UW w dniu 17 lutego 1981 r.	412
114. Stanowisko Zarządu Samorządu Studentów UW w sprawie strajku, z południa 17 lutego 1981 r.	412
115. Oświadczenie Zarządu Samorządu Studentów UW z 17 lutego 1981 r. w sprawie strajku solidarnościowego z łódzkimi studentami	414
116. Wyniki zebrań studenckich z 17 lutego 1981 r.	415
117. List Otwarty Uczelnianego Przedstawicielstwa Studentów UW do Prezesa Rady Ministrów PRL Generała Wojciecha Jaruzelskiego z wyrazami poparcia dla strajkujących studentów, z 17 lutego 1981 r.	416
118. Oświadczenie Studenckiego Komitetu Strajkowego UW z 19 lutego 1981 r. kończące strajk i informujące o przekształceniu się Komitetu w Komisję Postrajkową działającą w porozumieniu z Samorządem Studentów	418

119. Informacja o działaniu Komisji Postrajkowej, z 23 lutego 1981 r.	419
120. Raporty Komisji Postrajkowej: <i>Przebieg i ocena strajku studentów UW</i> oraz <i>Analiza porozumienia łódzkiego</i>	420
Strajk jesienny (12 listopada – 9/11 grudnia 1981 r.)	430
121. Stanowisko Zarządu Samorządu Studentów UW z 9 listopada 1981 r. w sprawie sytuacji w WSI Radom i braku nowej ustawy o szkolnictwie wyższym.....	430
122. List Zarządu Samorządu Studentów UW do Samorządów Wydziałowych w sprawie konsultacji dotyczących zorganizowania strajku na uczelni, z 10 listopada 1981 r.	431
123. Protest strajkujących studentów wobec planowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zmian w uzgodnionym 11 czerwca 1981 r. tekście ustawy o szkolnictwie wyższym.....	431
124. List Prezydium Samorządu Studentów Historii do Zarządu Samorządu Studentów UW z prośbą o pomoc finansową, z 15 listopada 1981 r.	432
125. Dwa apele strajkujących studentów do mieszkańców Warszawy	433
126. Apel strajkujących studentów UW z 2 grudnia 1980 r. do milicjantów, wystosowany w przeddzień pacyfikacji strajkujących studentów Wyższej Oficerskiej Szkoły Pożarniczej w Warszawie przez jednostki specjalne MO.....	435
127. Uchwała Komitetu Strajkowego Wydziału Pedagogiki UW z 10 grudnia 1981 r. w sprawie zakończenia strajku.....	435
128. Stanowisko w sprawie odrabiania wynikłych ze strajku zaległości w zajęciach zaproponowane przez prodziekanów i wicedyrektorów ds. studenckich w dniu 2 grudnia 1981 r.	436
Władze Uniwersytetu a Samorząd Studentów	437
129. Uchwała Senatu UW w sprawie samorządności akademickiej, z 28 września 1980 r.	437
130. Oświadczenie dwunastu naukowców popierające powstanie Samorządu Studentów, z 29 września 1980 r.	440
131. Sprawozdanie ze spotkania członków Konstytuanty Samorządu Studentów UW z Rektorem UW prof. Henrykiem Samsonowiczem w dniu 20 października 1980 r.	441
132. Sprawozdanie ze spotkania przedstawicieli Konstytuanty z rektorem UW prof. Henrykiem Samsonowiczem w dniu 4 grudnia 1980 r.	442
133. Sprawozdanie ze spotkania prorektora ds. studenckich prof. dr. Janusza Zakrzewskiego z przedstawicielami Samorządu Studentów, SZSP i NZS w dniu 7 stycznia 1981 r.	443
134. Opis spotkania przedstawicieli Samorządu Studentów i NZS z nowym prorektorem UW ds. studenckich prof. Januszem Zakrzewskim	444
135. Fragment referatu KU PZPR UW przygotowany na zebranie Uczelnianej Organizacji Partyjnej w dniu 20 stycznia 1981 r.	446
136. Uchwała Senatu UW popierająca samorządność akademicką, z 28 stycznia 1981 r.	447
137. Projekt uchwały Senatu w sprawie Samorządu Studentów	448

138. Przyjęta przez Senat UW uchwała na temat Samorządu Studentów, z 18 lutego 1981 r.	449
139. Pismo rektora UW informujące o przekazaniu do dyspozycji Samorządu Studentów lokali przy ul. Krakowskie Przedmieście 24, z 10 marca 1981 r.	450
140. Marcina Frybesa kilka uwag w związku z wyborami rektora Uniwersytetu Warszawskiego w 1981 r.	451
141. Inauguracyjne przemówienie Rektora UW, prof. Henryka Samsonowicza, na otwarciu roku akademickiego 1981/1982	454
142. Tekst ślubowania studenckiego w roku akademickim 1981/1982.....	458
143. Apel w sprawie wyborów jesienią 1981 r. do Samorządu Studentów oraz delegatów studenckich do Senatu i Rad Wydziału.....	459
144. Reprezentacja studentów w ciałach kolegialnych UW na przykładzie Instytutu Anglistyki w jesieni 1981 r.	460
Finanse Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego	463
145. Propozycja ram formalnych działalności finansowej opracowana przez Komisję Finansową Konstytuanty Samorządu Studentów UW w listopadzie/grudniu 1980 r.	463
146. Sformułowane w grudniu 1980 r. przez Zarząd i Komisję ds. Finansów Samorządu Studentów UW zasady działalności finansowej do 31 marca 1981 r.	465
147. Sprawozdanie Komisji Finansowej UPS UW z wydatków w okresie od grudnia 1980 do lutego 1981 r.	466
148. Propozycja finansowania działalności studentów przez Samorząd Studentów UW przygotowana przez Komisję Finansową UPS UW w lutym 1981 r.	467
149. Zasady finansowania działalności studentów sformułowane przez Samorząd Studentów UW.....	469
150. Projekt podziału środków finansowych Samorządu Studentów UW	472
151. Plan Kwestora UW dotyczący roli Samorządu Studentów w podziale środków finansowych, z 21 lutego 1981 r.	473
152. Notatka z posiedzenia uczelnianej Komisji ds. finansów Samorządu Studentów w dniu 17 marca 1981 r.	475
153. Opinia radców prawnych UW o statusie i finansach Samorządu Studentów, z 18 marca 1981 r.	476
154. Komentarz dotyczący planu kwestora UW w sprawie podziału środków finansowych przez Samorząd Studentów, z 19 marca 1981 r.	478
155. Projekt powołania Rady ds. podziału środków finansowych przeznaczonych dla studentów	479
156. Projekt zarządzenia Rektora prof. dr. hab. Henryka Samsonowicza w sprawie finansowej działalności Samorządu Studentów UW	481
157. Zarządzenie Rektora prof. dr. hab. Henryka Samsonowicza w sprawie finansowej działalności Samorządu Studentów UW z 26 maja 1981 r.	482
158. Plan podziału środków finansowych na cele socjalno-bytowe studentów przedstawiony prorektorowi prof. Januszowi Zakrzewskiemu 23 lipca 1981 r.	484

Koła naukowe, programy studiów, życie kulturalne.....	487
159. Przegląd informacji o życiu kulturalnym i naukowym studentów na początku stycznia 1981 r.	487
160. Propozycje Zarządu Samorządu Studentów ws. finansowania Kół Naukowych	490
161. Projekt funkcjonowania Rady Kół Naukowych UW	491
162. Proklamacja Rady Studenckich Kół Naukowych Uniwersytetu Warszawskiego.....	492
163. Informacje o powstaniu, składzie i statucie Rady Studenckiego Ruchu Naukowego.....	493
164. Stanowisko Zarządu Koła Naukowego Polonistów dotyczące m.in. zmian w programie studiów, z 29 września 1980 r.	495
165. Program studiów w Instytucie Anglistyki opracowany przez studentów w 1981 r.	499
166. Projekt programu studiów historycznych opracowany przez studentów w lutym 1981 r.....	503
167. Informacja o działaniu klubu dyskusyjnego „Sine Ira”	510
Samorząd Studentów a inne środowiska młodzieżowe.....	513
168. Agnieszka Romaszewska, <i>Gdy członek NZS jest „samorządowcem”</i>	513
169. Jan Skórzyński, <i>Struktura czy programy?</i>	517
170. Zapis fragmentów dyskusji przedstawicieli NZS, SZSP i Samorządu Studentów przeprowadzonej w dniu 7 listopada 1980 r.....	518
171. Wystąpienie Andrzeja Chmielewskiego w sprawie odpowiedzialności członków SZSP za udział w bojówkach skierowanych przeciwko wykładowcom i słuchaczom TKN-u	529
172. Informacja o tym jak zarejestrować organizację studencką albo koło naukowe?.....	530
173. Fragmenty uchwały VI Plenum Rady Uczelnianej SZSP UW dotyczące Samorządu z końca 1980 r.	531
174. Komunikat z rozmów prowadzonych w dniu 4 lutego 1981 r. pomiędzy NZS, SZSP i Samorządem Studentów w sprawie korzystania z pomieszczeń UW	532
175. List przewodniczącego RU SZSP do Rektora UW w sprawie relacji SZSP–Samorząd, z 5 lutego 1981 r.....	532
176. Stanowisko Zarządu Samorządu Studentów UW ukazujące postawę SZSP wobec zmian na uczelni, z 5 marca 1981 r.....	536
177. Oświadczenie Zarządu Samorządu Studentów UW z 18 marca 1981 r. dotyczące konieczności przekazania przez SZSP majątku biurowego do dyspozycji wszystkich studentów UW	538
178. Uchwała Uczelnianego Przedstawicielstwa Studentów UW w sprawie rejestracji mniejszości narodowych.....	538
179. Korespondencja między Oddziałem Uniwersyteckim PTTK a Uczelnianym Przedstawicielstwem Studentów UW w sprawie przydzielenia lokalu, z wiosny 1981 r.....	539
180. Plan podzielenia lokali studenckich UW między Samorząd Studentów, NZS, SZSP i ZMW „Wici” jesienią 1981 r.	540

Samorząd Studentów Pracujących	543
181. List z października 1980 r. do redakcji „Głosu Wolnego Wolność Ubezpieczającego” w sprawie samorządu dla studentów zaocznych i wieczorowych...	543
182. Protokół pierwszego zebrania w sprawie Samorządu Studentów Pracujących UW z 24 marca 1981 r.	544
183. List Uczelnianej Rady Studentów Pracujących do prorektora UW prof. Janusza Zakrzewskiego z 25 marca 1981 r.	547
184. Konspekt wystąpienia Olgi Kossowskiej na temat potrzeb studentów pracujących, w czasie obrad Senatu UW, z przełomu kwietnia i maja 1981 r.	548
185. Tekst zaproszenia na wyjazd informacyjny dla studentów pracujących.....	552
186. Regulamin Samorządu Studentów Pracujących UW z jesieni 1981 r.	552
Wybór artykułów z „Głosu Wolnego Wolność Ubezpieczającego”	557
187. Informacja Służby Bezpieczeństwa o ukazaniu się pierwszego numeru nielegalnego pisma studenckiego „Głos Wolny Wolność Ubezpieczający”	559
188. Pismo w sprawie uzyskania statusu legalnego czasopisma przez redakcję „Głosu Wolnego Wolność Ubezpieczającego”	560
189. Rozmowa z prof. Klemensem Szaniawskim, filozofem, kandydatem na rektora UW, przeprowadzona przez Krzysztofa Kopczyńskiego w dniu 30 września 1980 r.....	561
190. Rozmowa z dr. Januszem Onyszkiewiczem, matematykiem, członkiem Prezydium Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” na UW, przeprowadzona przez Agnieszkę Romaszewską 15 października 1980 r.....	565
191. Rozmowa z prof. Andrzejem Stelmachowskim, prawnikiem, na temat Samorządu, jego statutu i jego osobowości prawnej oraz autonomii uczelni przeprowadzona w listopadzie 1980 r.	569
192. Kazanie ks. Prymasa Stefana Wyszyńskiego w obronie wolności zrzeszania się z 1974 r.	572
193. Kazimierz Wóycicki, <i>Czym ma być Uniwersytet?</i>	574
194. Zofia Jabłonowska, <i>Jesteśmy tylko przyszłością czy i nadzieją świata?</i>	576
195. Krzysztof Kopczyński, <i>Kontekst</i>	577
196. Marcin Frybes, <i>Czy Uniwersytet może stanowić samorządną wspólnotę akademicką?</i>	580
197. Damian Niwiński, <i>Sen o Uniwersytecie</i>	586
198. Tadeusz Zachurski, <i>Sanatorium pod indeksem</i>	589
199. Krzysztof Kopczyński, <i>Komu przeszkadza autonomia?</i>	593
200. Andrzej Friszke, <i>Drogi i dróżki demokracji</i>	596
201. Jan Skórzyński, <i>Quo vadis?</i>	604
202. Ryszard Holzer, <i>List do człowieka wolnego</i>	608
203. Wojciech Biliński, <i>Cimelia czy prohibita?</i>	609
204. Stefan Dunin-Wąsowicz, <i>Więcej miejsca dla przedsiębiorczości</i>	612
205. Marcin Frybes, <i>Dlaczego studenci dali płamę i co z tego wynika</i>	614
206. Jan Skórzyński, <i>Rachunek sumienia</i>	626

Samorząd w pierwszym okresie stanu wojennego.....	629
207. Dziennik pierwszych dni stanu wojennego, napisany w środowisku studentów UW	630
208. Projekt listu w sprawie umożliwienia internowanym kontynuowania studiów	633
209. [Marcin Frybes], Zadania dla Samorządu Studentów z przełomu grudnia 1981 i stycznia 1982.....	633
210. [Marcin Frybes], Zadania dla studentów w pierwszym okresie stanu wojennego z przełomu grudnia 1981 i stycznia 1982.....	635
211. Marcin Frybes, <i>Formy działania studentów w okresie stanu wojennego</i>	637
212. Pismo Komitetu Uczelnianego PZPR wobec planów reaktywowania Samorządu Studenckiego na UW, z 26 stycznia 1982 r.....	640
213. Anonimowa odezwa z 28 stycznia 1982 r. mówiąca o zagrożeniu dla polskich uczelni w związku z wprowadzeniem stanu wojennego	641
214. List internowanych studentów wysłany z obozu na Białolęce do społeczności akademickiej Uniwersytetu Warszawskiego w dniu 5 lutego 1982 r.	642
215. Projekt wznowienia legalnego działania Samorządu Studenckiego UW w warunkach stanu wojennego.....	644
216. Wypowiedź Joanny Kozińskiej w czasie obrad Senatu	644
217. Zaproszenie na zebranie UPS UW w dniu 24 lutego 1982 r.	646
218. Fragmenty ostatniego wystąpienia przed Senatem UW w dniu 21 kwietnia 1981 r. rektora UW prof. Henryka Samsonowicza odwołanego przez władze stanu wojennego.....	647
219. Wystąpienie na forum Senatu UW studentki Joanny Kozińskiej w związku z usunięciem prof. Henryka Samsonowicza z funkcji rektora.....	649
220. Uchwała Senatu Uniwersytetu Warszawskiego w związku z odwołaniem przez ministra Rektora prof. H. Samsonowicza i prorektorów UW z dnia 21 kwietnia 1982 r.....	650
221. Sprawozdanie z posiedzenia w dniu 22 kwietnia 1982 r. Zespołu UW zajmującego się sposobami uruchomienia i kształtem Samorządu Studentów	652
222. Zaproszenie dla Przewodniczącej Samorządu Studentów Pracujących do prac w Zespole ds. działalności studenckiej na UW, z 30 kwietnia 1982 r.....	654
223. List studenckich obserwatorów obrad Senatu UW w sprawie konieczności przywrócenia Samorządu Studentów, z 4 maja 1982 r.	655
224. Sprawozdanie z posiedzenia Zespołu ds. działalności społecznej studentów w dniu 5 maja 1982 r.	657
225. Wyniki konsultacji na UW w sprawie wznowienia działalności Samorządu Studenckiego, z czerwca 1982 r.	658
Relacje, wspomnienia i rozmowy	659
226. Jan Skórzyński, <i>Strzępy wspomnień (i meldunków)</i>	659
227. Leszek Kieniewicz, <i>Miesiąc spokojnego życia</i>	665
228. Mirosław Panek, <i>Samorząd studencki 1980 – relacja uczestnika</i>	671

229. Piotr Brożyna, „Facebook A.D. 1980” – <i>Samorząd Studentów UW z perspektywy studenta IH UW</i>	681
230. Krzysztof Kopczyński, <i>Szesnaście samorządowych miesięcy na warszawskiej Polonistyce</i>	686
231. Wypowiedź Macieja Strzembosza o tym, czym był Samorząd Studentów na Uniwersytecie Warszawskim w latach 80. XX w.	689
232. Wypowiedź Aleksandry Hnatiuk o problemach studentów ukraińskich	691
233. Wypowiedź Jerzego Uszyńskiego o funkcjonowaniu Dyskusyjnego Klubu Filmowego	693
234. Zbigniew Rykowski, <i>Jak to było z NZS-em</i>	696
235. Wypowiedź Jacka Czaputowicza na temat NZS i Samorządu	700
236. Wypowiedź Agnieszki Romaszewskiej-Guzy o radykalizmie NZS-u i często zgubnej hiperdemokracji Samorządu	702
237. Rozmowa z Piotrem Rączką, w 1980 r. studentem Wydziału Fizyki UW, sygnatariuszem deklaracji z 18 września tego roku, delegatem do Konstytuanty Samorządu Studentów UW	703
238. Rozmowa z Andrzejem Wrońskim o początkach Samorządu	707
239. Rozmowa z Olgą Kossowską, twórczynią Samorządu Studentów Pracujących	721
240. Rozmowa z Krzysztofem Skolimowskim, członkiem władz Samorządu Studentów Instytutu Historii i Komitetu Strajkowego na jesieni 1981 r.	731
241. Rozmowa z Agnieszką Romaszewską-Guzy, członkinią władz NZS-u, działaczką Samorządu na UW w latach 1980-1981 i redaktorką „Głosu Wolnego Wolność Ubezpieczającego”	737
242. Uwagi Michała Pacewicza oraz rozmowa z nim jako współtwórcą Samorządu Studentów na UW w 1980 r. i współautorem nowego programu studiów historycznych w 1981 r.	748
243. Paweł Kądziela, <i>Pokolenie Samorządu</i>	757
244. Zofia Jabłonowska, <i>Romantyczni, czasem rozważni</i>	758
245. Marcin Frybes, <i>Historia Samorządu Studenckiego na UW w latach 1980-1982</i>	762
Wykaz skrótów	775
Summary	779
Indeks osobowy	783

Samorząd Studencki

Życie publiczne, jak trafnie konstatają liczni badacze, jest domeną zorganizowanych sił społecznych. Podstawowym ich tworzywem są działania ludzkie, działania zbiorowości uczestniczących w kształtowaniu społeczeństwa, w określaniu jego potrzeb i form jego działań. Do instytucji, które charakteryzują cywilizację świata demokratycznego, postulującą kreowanie aktywnych postaw ludzkich, należą uniwersytety, w swym założeniu stanowiące wspólnoty uczonych i uczących. Wspólnoty, które winny poszukiwać wiedzy, prawdy o życiu i potrzebnych umiejętności w życiu zawodowym i w życiu społecznym. Wspólnoty, których celem jest stworzenie możliwości realizowania potrzeb ludzkich – i tych materialnych, i tych intelektualnych – pobudzania ludzkiej wyobraźni, wprowadzania najbardziej korzystnych dla siebie form życia politycznego, społecznego, kulturalnego. Muszą uniwersytety skupiać środowiska uczestniczące w działaniach dotyczących naprawy Rzeczypospolitej, podejmujące dyskusje poświęcone sprawom bytowym, jakości i treści zdobywanej wiedzy, a także formom organizacji swojego środowiska. Mówiąc szerzej – muszą łączyć ludzi poszukujących swego miejsca w demokratycznej wspólnocie ogólnoludzkiej.

Uniwersytet jest zatem instytucją, w której kolejne pokolenia nie tylko powinny zdobywać kwalifikacje zawodowe, lecz także przygotowywać się do aktywnego uczestniczenia w społeczeństwie obywatelskim.

„Polska rewolucja” 1980 roku odzyskała samorządność uczelni wyższych. Tym samym dała studentom możliwość stworzenia instytucji pozwalającej na współudział w życiu uczelni – samorządu uczelnianego.

Środowisko studenckie było zawsze uczulone na stosunki panujące w kraju. Niekiedy nawet młodzież akademicka wyprzedzała reakcje innych grup społecznych w odpowiedzi na złą politykę rządzących czy na kryzysy gospodarcze. Wydarzenia wielu lat powojennych, tych z przełomu lat pięćdziesiątych, z marca 1968 roku, z czasów powstawania różnorodnych grup opozycji w okresie poprzedzającym powstanie „Wielkiej Solidarności” – dobrze ilustrują zaangażowanie studentów w życie publiczne. W roku 1980 studenci wykorzystali szansę, stworzoną przez wybuch masowych strajków, włączając się czynnie w proces przemian zachodzących w Polsce. Podjęli wówczas działania prowadzące do stworzenia instytucjonalnej reprezentacji ruchu studenckiego, organów samorządu. Dzięki inicjatywie działaczy (niektórzy znajdują się wśród autorów tego wydawnictwa), aktywnych politycznie, wrażliwych

społecznie, tych, którzy chcieli przemówić własnym głosem, formułując swe potrzeby, swe nadzieje i swe postulaty, udało się to niemal natychmiast zrealizować.

Już pierwsze działania studentów – i te w Senacie uczelni, dotyczące reformy ustawy o szkołach wyższych, udziału w zmianach programów nauczania, upamiętnienia wydarzeń marcowych, udziału w wyborach do władz uczelni; i te o znaczeniu ogólnopolskim, dotyczące udzielania poparcia dla gdańskich postulatów, dla wolnych związków zawodowych, dla zmian ustrojowych – pokazały, że studenci chcą i potrafią być aktywnymi obywatelami państwa, że chcą aktywnie uczestniczyć w przemianach demokratycznych zachodzących w Polsce i w krajach sąsiednich, że potrafią zabierać głos w najbardziej żywotnych sprawach Uniwersytetu. Nasza Alma Mater wiele im zawdzięcza.

Tym działaczom samorządności studenckiej, pierwszym po trzydziestoletniej przerwie w życiu uczelni, należą się wyrazy wdzięczności i szczerego uznania.

Henryk Samsonowicz

[Prof. dr hab. Henryk Samsonowicz (1930-2021), historyk mediewista, dyr. Instytutu Historycznego UW 1975-1980, rektor Uniwersytetu Warszawskiego od IX 1980 do IV 1982, pierwotnie napisał tę niezatytułowaną przedmowę do książki *Samorząd Studencki Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1980-1989 (dokumenty, relacje i inne materiały)*, zebrał, oprac. i wstępem opatrzył M. Kunicki-Goldfinger, Warszawa 2010 – za łaskawą zgodą autora przedrukowujemy ją tutaj z niewielkimi odautorskimi poprawkami. Tytuł pochodzi od autora tego tomu]

CZĘŚĆ I

Marek Kunicki-Goldfinger

**Samorząd Studentów
Uniwersytetu Warszawskiego
wrzesień 1980 – wrzesień 1982**

Samorząd Studentów Uniwersytetu Warszawskiego

wrzesień 1980 – wrzesień 1982

Spółczeństwo rządzi się samo dla własnego dobra.

Alexis de Tocqueville¹

Zamknięcie historii wydaje się niemożliwe.

Karl Jaspers²

Samorząd Studentów Uniwersytetu Warszawskiego, taki, jaki powstał jesienią 1980 r., był bez wątpienia przykładem inicjatywy spontanicznej, która zrodziła się na nie najgorzej przygotowanym gruncie, i przykładem ustanawiania pewnego porządku społecznego poprzez namysł i świadomy wybór³. Jego powstanie jest potwierdzeniem, iż ludzie pozostawieni sami sobie mogą okazać się zdolni do ustanawiania rozwiązań społecznych uwzględniających racje każdego z nich osobno i ich wszystkich razem. Podstawą takich rozwiązań przede wszystkim nie jest potrzeba sprawowania takiej czy innej władzy, jak również nie jest nią pełnienie takiej lub innej funkcji opozycyjnej wobec władzy. Jest nią stworzenie mechanizmu społecznego, który umożliwiałby wykorzystanie idei, pomysłów i energii do działań płynących z woli każdej pojedynczej osoby i całej społeczności, poprzez wykorzystanie ich racji i interesów. Starano się, aby

¹ A. de Tocqueville, *Democracy in America* (1835), New York 1945, t. 1, s. 57, za: V. Ostrom, *Federalizm amerykański. Tworzenie społeczeństwa samorządnego*, tłum. J. Kubicka-Daab, Warszawa-Olsztyn 1994, s. 201.

² K. Jaspers, *Niemożność przezwyciężenia historii*, tłum. L. Kołakowski, [w:] *Filozofia egzystencjalna*, red. L. Kołakowski, K. Pomian, Warszawa 1965, s. 178.

³ Por. M. Frybes, *L'autogestions estudiantine*, [w:] *L'entreprise sociale. Le pari autogestionnaire de Solidarność*, red. J.-L. Pannetier i E. Wallon, Paris 1986, s. 265-275.

funkcjonowanie Samorządu w możliwie pełny sposób założenia te oddawało i jednocześnie pozwalało je uzupełniać, kontestować i rozwijać. Tak rozumiany Samorząd zbliżał się najwyraźniej do (amerykańskich) idei republikańskich⁴.

Takie myślenie o społeczeństwie, jakie widoczne było u inicjatorów i twórców Samorządu Studentów UW w stworzonym przez nich modelu działania społecznego, można byłoby porównać do modelu policentrycznego funkcjonowania społeczeństwa, zgodnie z którym może (powinno) istnieć wiele składowych (elementów), zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych, „zdolnych [...] do wzajemnych przystosowań w ramach ogólnego systemu zasad, chociaż każdy z elementów działa niezależnie od innych”, w rezultacie czego „w ramach zbioru reguł autonomiczne ośrodki decyzyjne mają swobodę realizowania własnych interesów”, podlegając „jedynie ograniczeniom wynikającym z reguł”⁵.

Porozumienia sierpniowe z 1980 r. nie tylko stworzyły nowy model w relacjach władzy i społeczeństwa, ale potwierdziły prawo całego społeczeństwa polskiego do przedstawiania swoich racji i oczekiwań⁶.

Świadomość tego, że nadchodzi nowy czas, w którym na nowo tworzone są role i definiowane są cele, była powszechna. Mniej lub bardziej spontanicznie w wielu miejscach i wielu środowiskach powstawały niezależne inicjatywy. W większości wpisały się one do instytucjonalnej „Solidarności” – Niezależnego Samorządnego Związku

⁴ Por. J. Madison, *O duchu rządów odpowiedź Monteskiuszowi*, „The National Gazette” 1792, 20 II, za: *Wizje Stanów Zjednoczonych w pismach Ojców Założycieli*, oprac. W. Osiatyński, tłum. A. Jaraczewski, Warszawa 1977, s. 437. Por. również opinię Wiktora Osiatyńskiego o myśli politycznej Jamesa Madisonsa: „Republika to taki system władzy, który się opiera na zdolności rodzaju ludzkiego do samorządu i czerpie swą siłę bezpośrednio lub pośrednio z ludu” (W. Osiatyński, *James Madison*, [w:] *Wizje Stanów...*, s. 402).

⁵ V. Ostrom za M. Polanym zob. V. Ostrom, *Policentryzm. Strukturalna podstawa systemów samorządowych*, [w:] idem, *Federalizm amerykański...*, s. 202.

⁶ Pierwsze ujęcie tematu, teraz zmienione i rozszerzone w: M. Kunicki-Goldfinger, *Początki Samorządu Studenckiego na UW*, [w:] *Samorząd Studencki Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1980-1989 (dokumenty, relacje i inne materiały)*, zebrał, oprac. i wstępem opatrzył M. Kunicki-Goldfinger, Warszawa 2010, s. 19-35. O znaczeniu powstania i funkcjonowania Samorządu Studentów na UW piszą także autorzy najnowszej monumentalnej historii Uniwersytetu Warszawskiego zob. B. Brzostek, *Życie społeczne Uniwersytetu 1945-1989*, [w:] *Dzieje Uniwersytetu Warszawskiego po 1945*, red. P.M. Majewski et al., Warszawa 2016, s. 281 i n.; T.P. Rutkowski, *Na styku nauki i polityki. Uniwersytet Warszawski w PRL. 1944-1989*, [w:] *Dzieje Uniwersytetu Warszawskiego...*, s. 592 i n.; zob. też: T.P. Rutkowski, *Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego w czasach przełomu (1980-1983)*, [w:] idem, *Historiografia i historycy w PRL. Szkice*, Warszawa 2019, s. 264-286.

Zawodowego. W dużej mierze stworzyły one jednak coś znacznie szerszego – ruch społeczny „Solidarność”⁷. A powstający związek NSZZ „Solidarność” stanowił

⁷ Pojęcia ruchu społecznego będziemy tu używać w dwojakim znaczeniu. Wychodzimy od definicji zaczerpniętej z klasycznej polskiej pozycji socjologicznej, definicji mówiącej o tym, że w sytuacji gdy jakaś grupa społeczna nie może zaspokoić swoich potrzeb ekonomicznych, kulturalnych, politycznych czy innych, może nastąpić mobilizacja „dla osiągnięcia środków zaspokojenia potrzeb” skierowana przeciwko dostrzeganym przeszkodom. Tak więc w wyniku pewnego napięcia emocjonalnego i niepokoju związanego z własnym położeniem, poprzez komunikację i porozumienia między jednostkami, dochodzi do powstania ruchu społecznego, którego zadaniem jest zmiana sytuacji społecznej uczestników ruchu lub/i innych uczestników życia społecznego, por. J. Szczepański, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1970, s. 522-523. Krótka, ale ważna jest definicja współczesnego polskiego uczono: „Ruchy społeczne – akcje zbiorowe zmierzające do wywołania lub powstrzymania zmiany społecznej”, zob. P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002, s. 176.

Tylko marginesowo sięgamy tu do klasycznej pracy Alaina Touraine’a. Na jej podstawie moglibyśmy zapytać m.in. o to, na ile tworzący się ruch społeczny na rzecz Samorządu Studentów spełniał – zachowując w tym porównaniu wszystkie proporcje – rolę pewnych historycznych ruchów społecznych (nazwanych przez tego autora ludowymi). Ruchów, które co prawda potrafiły zarysować kontury swojego istnienia, ale nie wskazywały wprost swoich przeciwników – jedynie charakteryzowały ich naturę, w tym wypadku jako obrońców dotychczasowej rzeczywistości politycznej władz politycznych PRL. W związku z tym Touraine przeciwstawił tylko pewnej wizji rzeczywistości reprezentowanej przez rządzących swoją kontrutopię. Odrzucała ona oficjalne reguły życia ówczesnego społeczeństwa i przeciwstawiała mu „kontrspołeczeństwo”. Zbliżała się w swej formule do tzw. naturalnego modelu społeczeństwa, w tym wypadku jednak z przyjętymi od początku demokratycznymi regułami. Taki opozycyjny ruch społeczny odrzuca dotychczasowe społeczeństwo oparte na systemie dominacji i poszukuje „społeczeństwa zarazem zintegrowanego i spontanicznego”, zob. A. Touraine, *Samotworzenie się społeczeństwa*, Kraków 2010, s. 332-333. Można by też zapytać, czy w realnym „starciu” z tak rozumianym przeciwnikiem ruch ten nie zbliża się najbardziej do formuły „dobrowolnego stowarzyszenia”, którego członkowie (czynnici uczestnicy), podejmując zobowiązania na jego rzecz, tworzą wspólnotę wyłaniającą przywództwo i reprezentację uznającą wspólne wartości i potrzebę wspólnej o nie walki (*ibidem*, s. 333).

Jednak dla samej analizy zainicjowania, zorganizowania i początkowego działania Samorządu Studentów równie ważne wydaje się nam inne spojrzenie na życie społeczne, w którym to nie grupy społeczne, a przede wszystkim same jednostki tworzą poprzez swoje działanie nową rzeczywistość. A więc taki sposób rozumienia, którego prominentnym przedstawicielem jest inny socjolog francuski, Raymond Boudon. Zaliczany jest on obok Maxa Webera i Floriana Znanieckiego do nurtu socjologii humanistycznej, również jako badacz uwzględniający w podobnym zakresie analizę historyczną i socjologiczną danego zjawiska, por. M. Łuczewski, *Wprowadzenie do teorii działania Raymonda Boudona*, [w:] R. Boudon, *Logika działania społecznego*, Kraków 2009, s. XXIII i XXVI. Zgodnie z myślą Boudona – jak twierdzi Alexandra Laignel-Lavastine – należy „brać na poważnie powody, dla których ludzie robią to, co robią i wierzą w to, co wierzą [...]”. Nie należy wykluczać, że ich powody są «dobrymi powodami» i nie wynikają koniecznie z fałszywej świadomości, ukrytej władzy (struktur lub maszyny kontrolnej), [...] jak to jest [...] w modzie”, zob. R. Pyka, J. Wódl, *Raymond Boudon we współczesnej socjologii francuskiej*, [w:] R. Boudon, *Logika...*, s. X. Polscy autorzy tego wstępu do pracy Boudona doprecyzowują, że socjolog ten „przysnaje jednostce autonomię i rozsądek, niezbędne do kierowania własnym życiem, w ramach pewnych ograniczeń, jakie stanowią jej wcześniejsze doświadczenia, wiedza i kompetencje oraz kontekst społeczny,

nie tylko ramy polityczne i symboliczny punkt odniesienia, ale tworzył też swoistą gwarancję dla innych podobnych inicjatyw. Istniała więc wówczas podwójna logika działania społecznego. Zarazem tworzenia reprezentacji poszczególnych środowisk i równoczesnego powstawania wielkiego ruchu społecznego, a zatem równoległego zabezpieczania prawa do podejmowania takich przedsięwzięć teraz i w przyszłości. Zwróćmy uwagę, że w 21 postulatach osób strajkujących w Gdańsku pojawiło się nie tyle żądanie prawa do założenia własnego niezależnego związku zawodowego, ile prawa do zakładania niezależnych związków zawodowych w ogóle i prawa do strajku, jako ogólnych zasad życia społecznego i politycznego⁸. Powstający więc niezależny ruch związkowy gwarantował powszechne prawo zakładania związków zawodowych, a szerzej ujmując: prawo do tworzenia własnych reprezentacji przez poszczególne grupy społeczeństwa.

Podobna logika ujawniła się w ówczesnym opozycyjnym ruchu studenckim. Tworzył się on równolegle i niezależnie na dwóch poziomach. W momencie powoływania w całej Polsce wielu organizacji, z których powstało m.in. Niezależne Zrzeszenie Studentów⁹ i stowarzyszenia o charakterze katolickim¹⁰, inna grupa młodzieży zainicjowała ruch społeczny mający gwarantować ramy funkcjonowania różnorodnych inicjatyw w przestrzeni uczelni wyższych – czyli zainicjowała ruch społeczny

w jakim się znajduje”, dokonując analizy systemów interakcji, w których działające jednostki są osadzone, tak jednak, by interakcje te ujmować w kategoriach „systemu współzależności”, gdyż „działania jednostek nie krzyżują się w wyniku funkcjonalnego powiązania pełnionych przez nich ról społecznych, ale w wyniku ogólnej współzależności zjawisk społecznych”, por. *ibidem*, s. X, XV-XVI. Warto tu dodać, że Touraine w jednym z kolejnych dzieł podkreślił znów znaczenie jednostek dla ruchu społecznego, pisząc w jego kontekście o procesie indywiduacji i upodmiotowienia, por. A. Touraine, *Myśleć inaczej*, Warszawa 2011, s. 143-188. O podmiotowym ujęciu przez niego procesu społecznego zob. P. Sztompka, *Socjologia. Analiza...*, s. 529. Bliżej o ujęciu ruchu społecznego przez tego ostatniego francuskiego badacza zob. M. Frybes, *Touraine’a koncepcja ruchu społecznego*, [w:] P. Kuczyński et al., *W poszukiwaniu ruchu społecznego. Wokół socjologii Alaina Touraine’a*, Warszawa 1994, s. 21-43.

⁸ Protokół porozumienia zawartego przez Komisję Rządową i Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w dniu 31 sierpnia 1980 roku w Stoczni Gdańskiej, [w:] *Protokoły porozumień: Gdańsk, Szczecin, Jastrzębie. Statut NSZZ „Solidarność”. Założenia Ustawy o Związkach Zawodowych*, Warszawa 1981, s. 3, pkt 7.

⁹ Por. *Niezależne Zrzeszenie Studentów 1980-1981. Wybór dokumentów*, oprac. K. Dworaczek, Warszawa 2012, s. 31-56.

¹⁰ Na przykład przynajmniej dwie inicjatywy studentów poznańskich powołania organizacji katolickich czy podobna autorstwa studentów warszawskiej Akademii Teologii Katolickiej (obecnie UKSW), zob. AIPN BU 0365/64, t. 10; Kryptonim „Wasale”. *Służba Bezpieczeństwa wobec Studenckich Komitetów Solidarności 1977-1980*, oprac. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2007, s. 479.

na rzecz Samorządu Studentów¹¹. Samorządu, którego gwarantem powstania i funkcjonowania mieli być i byli jedynie sami studenci. Studenci niestawiający sobie jako celu legalizacji prawnej, czyli rejestracji administracyjnej, ale tworzący sami, w teorii i w praktyce, podstawy prawne swojego działania i funkcjonowania na uczelni. W tym kontekście warto podkreślić, że w tekstach trzech pierwszych dokumentów prezentujących program tego ruchu podstawą jego funkcjonowania nie stała się ścisła współpraca studentów z pracownikami naukowymi¹². Jasno jest w nich za to postulowane, że studenci mają działać samodzielnie.

Inicjatorom Samorządu brakowało wiary w to, że środowisko akademickie – które w poprzednim okresie w zdecydowanej większości zachowywało się co najmniej biernie – teraz okaże się zdolne do samodzielnego wyłonienia swojej rzeczywistej reprezentacji i do podjęcia niezależnego działania wspólnie ze studentami¹³. Przyszli inicjatorzy Samorządu Studentów nie znali inicjatyw uniwersyteckich naukowców z początku września 1980 r.¹⁴ Dopiero sformułowany pod koniec września tego roku apel grupy naukowców (ale, co znaczące, nie całego Senatu)¹⁵ oraz wybór nowego rektora UW i zaakceptowanie przez niego Samorządu jako głównego partnera władz uczelni w środowisku studentów, a także obustronne zrozumienie z tworzącym się miejscowym NZS-em doprowadziły do powstania pewnego zakresu partnerstwa na linii studenci – pracownicy nauki w kształtowaniu autonomii wyższej uczelni¹⁶. Two-

¹¹ W postulatach robotniczych, w Sierpniu '80 i później, nie pojawiło się programowe bezwzględne żądanie rozwiązania komunistycznych związków zawodowych. Znalazło się tam za to żądanie prawa do własnych „wolnych” związków zawodowych. Również NZS, w którego kierownictwie było wiele osób, które jeszcze wiosną 1980 r. otwarcie żądały rozwiązania SZSP – teraz, w nowej sytuacji, puściło to żądanie w niepamięć, a na niektórych uczelniach współpracowało (z konieczności) z członkami tej organizacji, zarówno w ramach samorządu, jak i w ramach koleżeńskich ciał uczelnianych, takich jak rady wydziału czy senaty uczelni.

¹² W apelu z 10 września 1980 r. znalazła się jednak deklaracja solidarności z powstającym wówczas niezależnym ruchem pracowników nauki. Z kolei w odezwie z 18 września sformułowano wprost potrzebę autonomii uczelni, por. dok. 1 i 2 w tej książce..

¹³ Potwierdzeniem prawdziwości tej obawy mogło być to, że na UW tylko z trudem doszło do zebrania jednorazowego 18 grudnia 1980 r., planowanego już wcześniej sejmiku uniwersyteckiego, a współpraca między pracownikami nauki a studentami przebiegała do momentu wprowadzenia stanu wojennego w zasadzie w ramach istniejących ciał uniwersyteckich, w mniejszym stopniu w formie jakiegoś całkiem niezależnego stałego forum łączącego tylko te dwa środowiska, a w większym stopniu między nowymi reprezentacjami studentów: Samorządem i NZS-em a Senatem i przede wszystkim rektorem.

¹⁴ O początkach organizowania się środowiska naukowego na UW zob. I. Krzeмиński, *Jak powstał i działał Niezależny, Samorządny Związek Zawodowy Pracowników Nauki, Techniki i Oświaty*, [w:] I. Krzeмиński et al., *Polacy – jesień '80*, Warszawa 2005, s. 213-284.

¹⁵ Por. Oświadczenie popierające powstanie Samorządu Studentów wydane przez 12 naukowców Uniwersytetu Warszawskiego 29 września 1980 r. i osobne, o innej treści oświadczenie Senatu UW, odpowiednio dok. 130 i 131.

¹⁶ Dużą rolę środowisko inicjatorów Samorządu przywiązywało też do partnerstwa z powstającym NZS-em, i *vice versa*. Nie jest to jednak przedmiotem naszych obecnych uwag.

Summary

The University of Warsaw Student Liaison Committee in the Years 1980-1982

This book, which focuses on the activity of the Student Liaison Committee from September 1980 to September 1982, is divided into two parts. The first is a monographic study of the subject, while the second consists of a selection of the Committee's documents, compiled and edited by the author of the monograph.

The two parts are preceded by Professor Henryk Samsonowicz's foreword entitled "Student Self-Governance", in which he discusses the relationship between self-government and the traditions of Western civilisation, particularly emphasising the role of student unions in the development of universities.

The first part of the book is organised into several chapters. The opening chapter explores differences between what self-government should ideally be and how much self-government was tolerated under real socialism, from the post-Stalinist period up until 1980. The second chapter traces the grass roots efforts to establish various forms of student unionisation at Warsaw University between 1973 and 1977. Given the failure of these efforts, the chapter that follows discusses the significance of students' illegal activities in support of self-government, particularly as part of Student Solidarity Committees.

Another substantial portion of this section of the book is devoted to forms of student self-governance at that university from the mid-1970s onwards. It provides an in-depth analysis of such efforts in those faculties where certain institutional foundations of the Student Liaison Committee were successfully established (e.g., in the faculties of history, sociology, and mathematics). Various forms of activity, including student research circles, debating societies, and bulletin boards with independent newsletters, were successfully brought under the control of the student body. Through democratic mechanisms, including general assemblies, free elections, and open discussions, students were able to determine the scope of their competencies, either independently or in agreement with the more liberal members of the academic staff. In many cases (e.g., in the faculties of sociology and history), the Committee became a partner to those staff and even to the department or faculty authorities.

To understand the origins of the attitudes among the university students who initiated the formation of the Student Liaison Committee, the following chapter explores the intellectual foundations of their beliefs. It highlights their connections with other historical concepts of self-governance and shows how their thinking about self-governance was influenced by ideas found in specific works on social philosophy, the history of ideas, and educational theory. The chapter also explores their connections with the republican and democratic traditions in Polish history, the personalist tradition in the history of Christianity, and the concept of an independent, self-governing society that creates its own existential and legal order from the bottom up, based on a social contract.

The core of the book is devoted to an analysis of the history and activities of the Student Liaison Committee, which was initiated by a group of about twenty students on 10 September 1980. It examines the process by which this small group developed its commitment to the idea of self-governance and their decision that it is students themselves and all students who should take responsibility for their own fate and that of the university. The chapter shows how, for the first time in the university's history, general assemblies elected representatives not only to establish self-governing bodies but also promote the idea of joint governance of the university alongside the academic staff. It appears that never before or since have students held such a strong position within the internal structures of Warsaw University, in accordance with the principle that "all students constitute the Student Liaison Committee." A separate chapter in the book is dedicated to the role of student self-governance within an autonomous, free university.

Subsequent chapters discuss other objectives, both within the university and in the broader political context, that this group of students pursued at the time. The book then discusses some of the debates that took place within the student community during this period. Another chapter outlines the structure of the Student Liaison Committee at the university, including the first democratically elected temporary parliament, the Constituent Assembly. It highlights the adoption of a constitution and electoral principles for the Student Liaison Committee, followed by the election of a permanent parliament (the Warsaw University Student Representation), which then appointed the executive of the Student Liaison Committee. The book also examines the functioning and interrelationships between these two governing bodies.

Additionally, the first part of the book describes the activities of the Student Liaison Committee during the student strikes, which on at least two occasions involved nearly the entire student community. Also discussed are two modes of operation that the Student Liaison Committee adopted during martial law (from 13 December 1981, until the end of the period covered in this book). The first involved a group of student senators who openly performed certain self-governance functions that were feasible at the time. The second emerged after the internment of Student Liaison Committee

leaders, with the organisation being rebuilt underground by a new group that established close cooperation with the “underground society” led by those Solidarity leaders who remained free. This section of the book concludes at the point when, based on a law enacted by the state authorities in the spring of 1982, the Student Liaison Committee could be reestablished in early October of that year, although in a reduced form and with restricted competencies.

The second part of the book contains documents collected and edited by Marek Kunicki-Goldfinger, which shed light on the phenomena, institutions, and developments discussed in the first part, covering the period from September 1980 to September 1982. These documents also provide an important narrative in their own right. They primarily detail with the proposed and adopted forms of operation of the Student Liaison Committee in various faculties and departments. Additionally, these source materials provide insight into the financial management of the Student Liaison Committee, which at that time had considerable influence over the allocation of university funds designated for student activities. The documents also present several proposals for changes to study programs (such as in English studies, history, and Polish studies), some of which were introduced and remained in effect for many years. They further highlight certain aspects of the Student Liaison Committee’s relationship with the university authorities of the time, as well as with political and other youth organisations. The book also includes a selection of articles from the Student Liaison Committee’s press of that period, particularly from *Głos Wolny Wolność Ubezpieczający* [The Voice of the Free Securing Freedom]. The volume concludes with interviews which Marek Kunicki-Goldfinger conducted with some of the key figures, along with their recollections of the events discussed.

KEYWORDS: democracy, Student Liaison Committee 1980-1982, Warsaw University 1980-1982, social movement, social resistance

Książka Marka Kunickiego-Goldfingera dotyczy funkcjonowania Samorządu Studentów Uniwersytetu Warszawskiego w okresie między wrześniem 1980 a wrześniem 1982 roku i składa się z dwóch części: pierwszej, która jest monograficznym ujęciem tematu, i drugiej, zawierającej wybór dokumentów związanych z Samorządem. Obie części zostały poprzedzone wstępem prof. Henryka Samsonowicza, w którym uczony ukazuje związek samorządu z tradycją cywilizacji Zachodu, a szczególnie jego znaczenie w rozwoju uniwersytetów. Tom zamykają rozmowy Marka Kunickiego-Goldfingera z niektórymi jego bohaterami i ich wspomnienia o opisywanych czasach.

W części pierwszej Marek Kunicki-Goldfinger pokazuje różnice w ujęciu tego, czym powinien być samorząd, w stosunku do tego, czym była samorządność, na której istnienie w pewnym zakresie częściowo zgadzano się w rzeczywistości realnego socjalizmu po okresie stalinowskim aż do roku 1980. Następnie przedstawiono rozwój oddolnych starań o zbudowanie różnych form samorządu studentów warszawskiej uczelni w okresie od 1973 do 1977 roku, także we współpracy ze Studenckim Komitetem Solidarności. Szczególną uwagę zwrócono na formy samorządowych działań studentów UW, tworzone już od połowy lat 70. do roku 1980, oraz intelektualne źródła postaw studentów inicjujących powstanie samorządu studentów w 1980 roku. Ważną sprawą jest też analiza historii powstania i form działania zainicjowanego 10 września 1980 roku Samorządu Studentów UW. W dalszej części przedstawiono opis funkcjonowania Samorządu w czasie strajków studenckich, które przynajmniej dwukrotnie objęły wówczas prawie całe środowisko studenckie. Osobne miejsce poświęcono opisowi tworzenia i funkcjonowania struktur ogólnouczelnianego Samorządu Studentów, w tym konstytuanty, parlamentu (UPS UW) i zarządu. Opisano również koncepcję uniwersytetu, jaka się wyłaniała z ówczesnych tekstów studenckich. Część pierwszą książki zakończono opisem losów Samorządu po wprowadzeniu stanu wojennego, gdy na podstawie prawa uchwalonego wiosną 1982 roku przez władze państwowe mógł on powstać na nowo na początku października tego roku, ale w ograniczonej formie i kompetencjach.

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

ISBN 978-83-8368-034-7